

FOKASZ NIKOSZ

Kariatidák – Görög-Magyar Nők Kulturális Egyesülete

Az egyesület 2001-ben alakult. Alapító tagjai Magyarországon élő, a görög kisebbséghez tartozó nők, illetve görög férfiak magyar feleségei voltak. Fő célkitűzése a görög kultúra, irodalom, zene, tánc, gasztronómia, sport és más társadalmi hagyományok megismertetése és ápolása.

A Kariatidák – Görög-Magyar Nők Kulturális Egyesülete céljai elérése érdekében rendszeres kulturális és oktatási programokat szervez, és támogatja az említett témakörökben kiadványok megjelentetését. A szervezet tagjaiból kórus alakult, amely fellépései során részt vesz minden, az országos és a helyi kisebbségi önkormányzatok által rendezett görög nemzeti és más kisebbségi ünnepen, ahová meghívást kap.

„Pireuszi esték” címmel az egyesület 2001-től havi rendszerességgel a budapesti Pireusz étteremben előadásorozatot szervez. Az előadók – akik között művészettörténészt, egyetemi- és középiskolai tanárt, neves sportolókat, zenészeket, vagy felkészült amatőröket egyaránt megtalálunk – a legkülönbözőbb témákat dolgozták fel. 2008-ban például a következő előadásokra került sor: „Karácsonytól –Vízkeresztig”, „Görögország Nemzeti Parkjai”, „A Szent Korona bizánci vonatkozásai”, „A görög nyelv története, Konstantinápolytól – Isztambulig”, „Görög képzőművészek a nagyvilágban”. Egy-egy előadásra 40–50 vendég látogat el, a magyarországi görög kisebbség tagjai, a görögök iránt érdeklődő barátaink, az ELTE görög szakán tanuló egyetemi hallgatók szoktak megtisztelni figyelmükkel.

Az egyesület rendszeresen együttműködik a Magyarországi Görögök Kutatóintézetével. Ennek keretében került sor a Budapesti Honismereti Társaság szervezésében a Budapesti História előadóest sorozat keretében a kutatóintézet igazgatójával, Fokasz Nikosz egyetemi tanárral tartott közös fellépésükre, amelyen a Kariatidák kórusa kulturális műsor adott, majd Fokasz Nikosz tartott előadást az egykori görög pesti kereskedő diaszpóra történeti és kulturális gyökereiről. Az alábbiakban röviden ismertetjük előadását, amelyben egyebek mellett Kerényi Eszter és Diószegi György kutatásaira támaszkodott.

Magyarországon napjainkban két görög diaszpóráról szokás beszélni. Az 1946–49-es polgárháború után Magyarországra került görögök és leszármazottaik jelenlétének köszönhető, hogy ma hazánkban egy aktív közösségi életet élő görög kisebbségről beszélhetünk. Létezett azonban egy korábbi, azóta kicsit feledésbe merült, egykor igen neves és aktív kereskedő diaszpóra is a 17–19. században.

Gazdasági tevékenységük alapján ezt a diaszpórát is két részre oszthatjuk. A görög kereskedők egy része elsősorban Kelet-Közép-Európa egyes területein belül biztosította a kereskedelmi kapcsolatokat. Ez a típus volt a nagyobb lélekszámú és a régebbi – elsősorban Erdély, Közép- és Északkelet-Magyarország területén folytattak kereskedő tevékenységet.

Származásukat tekintve olyan ortodox vallású oszmán alattvalókról van szó, akik döntően hegyvidéki falvakból, kisvárosokból indultak el észak felé, követvén a vándorkereskedelem útvonalait. Fontos kiemelni, hogy döntően kiskereskedelmet folytattak, a legkülönbélebb termékekkel foglalkoztak, és kihasználták minden lehetőséget, amit csak állomáshelyeik gazdasági élete nyújtott.

A második kereskedő diaszpóra tevékenysége ezzel szemben az Oszmán Birodalom és a Habsburg császárság között bontakozott ki. Ez a diaszpóra jelentős hányadában az előzőből alakult ki, de mégsem szabad pusztán egy újabb fejlődési fázisnak tekinteni. Az új közép-európai görög kereskedő-diaszpóra leginkább Magyarország, s azon belül is Pest gazdaságában hagyott nyomot.

A görögök jelentős része tranzitkereskedelmet folytatott. Balkáni árukat, magyarországi terményeket szállítottak Bécs felé, visszaútjukon a nyugati iparcikkeket hozták. E kereskedelem lebonyolítása szempontjára

ból a pesti telephely ideális volt. Ezért nemcsak új betelepülők nyitottak itt boltot, hanem más magyarországi városok görög kompániáinak tagjai közül is sokan költöztek Pestre. A görögkeleti vallású kereskedők száma Pesten már a 18. század első évtizedében meghaladta a magyarokét és németekét. Az 1770-es években a pesti kereskedőknek mintegy 70 százaléka közülük került ki. Csupa olyan üzletágba kapcsolódtak be, amelyet a pesti, elsősorban iparcikkek árusításával foglalkozó testületi kiskereskedők nem preferáltak. A balkáni (ekkor törökországi áruknak titulált) gyapjú, dohány, különféle bőrök, kávé, cukor, fűszerek, déligyümölcs, stb. értékesítése is kívül esett a helyi kereskedők profilján.

Ezt az általános domináns szerepüket a 19. században már nem tudták megtartani. Néhány speciális termék – például a bőr- és papíráru forgalmazásában – azonban még a 19. század első felében is uralták a kereskedelmet. Gyorsan asszimilálódtak. Ők maguk, vagy utódaik betagozódtak Pest vagyoni elitjébe, és egyre nagyobb szerepet vállaltak a közéletben

Külön érdemes megemlékeznünk a Sina család két tagjáról, Sina Györgyről és Sina Simonról. Sina György a monarchia egyik legnagyobb vállalkozását építette fel. Komoly befektetéseket hajtott végre a szállításban. Az ipari forradalom egyik legnagyobb hatású terméke a vasút, lehetőséget teremtett arra, hogy a 19. század folyamán a szárazföldi utazás és az áruforgalom intenzívebbé váljon. Valósággá vált azoknak az országoknak a bekapcsolása a világpiac áramába, amelyek addig a magas szállítási költségek miatt el voltak zárva attól. Itt elsősorban azokról a szárazföldi térségekről van szó, amelyeknek nem volt kijárásuk a tengerre. Sina György, egy olyan vasúthálózat kiépítését tervezte, amely egészen Triesztig nyúlik. 1777-ben Mária Terézia rendelete lehetőséget ad a Duna hasznosítására az Európa és a Fekete-tenger közötti áruszállításokban. 1829-ben részvénytársaságként megalapítják az első Duna Gőzhajózási Társaságot (Császári-Királyi Szabadalmazott Első Dunagőzhajózási Társaság, röviden DGT, vagy németül K.K. Priv. Erste Donau-Dampfschiffahrts Gesellschaft, röviden DDSG). A tőkét Sina György adja. A társaság első gőzhajója I. Ferenc császár nevét kapja, a másodikat Argónak keresztelik. Ötven gőzhajójuk Bécsből és Budapestről fut ki Zimony, Galac, Várna, Trapezunt, Thessaloniki, Smyrna, Rhodos, Szíria és Alexandria felé.

Tulajdonképpen ehhez kapcsolódik a Lánchíd építésében való részvétele is. Kétségtelen, hogy a Lánchíd a Magyarországot reprezentáló egyik legfontosabb tárgyi szimbólum. Ismert, hogy az ötlet a „legnagyobb magyartól” Széchenyitől származik, a megvalósítás pénzügyi feltételeinek megteremtésében azonban a kezdetektől kiemelkedő szerep jutott Sina Györgynek.

Közismert, hogy fia, Sina Simon a 19. század egyik legnagyobb magyarországi mecénása. A családban és környezetében használatos görög, magyar és német mellett beszélt angolul, franciául és olaszul. Az egyetemen filozófiát, történelmet és gazdaságpolitikát hallgatott. Ma azt mondanánk, hogy báró Sina Simon igazi kozmopolita polgár volt. Sina Simon valószínűleg inkább többszörös identitásának tekintette magát. Mecénási tevékenysége bizonyítja ezt.

Támogatta ősei földjét. Az édesapja által alapított athéni csillagvizsgáló fenntartását húsz éven keresztül finanszírozta, anyagi támogatásával készítették el az athéni egyetem előcsarnokának festményeit, s építették fel az athéni akadémia épületét.

Nagylelkűen támogatta Magyarország kulturális intézményeit is. Felkarolta a Nemzeti Színház, a Képzőművészeti Főiskola és a Nemzeti Múzeum ügyét. A legnagyobb összegű támogatást hazánkban a Magyar Tudományos Akadémia javára nyújtotta. A magyar kultúra fellegvárának az 1850-es években sem volt állandó székhelye. 1859-ben gróf Dessewffy Emil, az MTA akkori elnöke felhívására közadakozás indult. Még a nyilvános gyűjtés megindítása előtt, 1858. augusztus 14-én tette báró Sina Simon 80 000 forintos felajánlását, amely az első és legnagyobb magánadomány volt. A báró levele, és az adomány feltételeit rögzítő „Alapító-levél” Bécsben kelt:

„Tekintetes magyar tudós Társaság!

A tudomány hatalom; oly hatalom, mely egy részről kutatásai s találmányai által a lelketlen természet felett vív ki mind több s több győzelmet s azt mintegy adózójává teszi, más részről fényt árasztó szövétkenénél fogva, a szellemi s erkölcsi világban szintúgy szétozlatván lassanként a tudatlanság s előítéletek ködeit, midőn az értelmet fejti, a szívet nemesíti, a Valónak megismerésére s megkedvelésére vezet, egyszerűsmind a társadalmi hiányokból származó bajokat is orvosolja; s ekép

egyént, nemzetet s végre az egész emberi nemet azon tökély s boldogságra képes emelni, melyben az Alkotó eszes teremtményeit adományai által, ha ezekkel kellően élni tudnak és akarnak, e földön részésíteni kívánta. Ez okból tartatának a tudományokat előmozdító eszközök s intézmények míveltebb nemzeteknél, régi s újabb időkben, mindenkor köz figyelemre és különös pártolásra méltónak. Ide sorolható a magyar akadémia is, melyet áldozni kész dicső honfiak, bölcs uralkodók helyeslése és pártfogolása mellett létesítettek, s melynek alapszabályait legújabbban most uralkodó felséges fejedelmünk is legkegyelmesebben megerősíteni méltóztatott. Ezen üdvös intézet gyarapításához kívánván részemről is járulni, a végre, hogy az akadémia saját, hozzá illő lakhelyre annál hamarább tehessen szert, nyolcvanezer pengő forintot szentelek oly módon, mint ezt ide mellékelte alapító levelem tartja.

Méltóztassék a Tekintetes Társaság ez ajánlatomat s egyszersmind abbeli őszinte kívánatomat szívesen fogadni, hogy e tudományos intézet működéseit a nemzet érdekében, mentül dúsabb siker koszorúzza!

Különös tisztelettel

A Tekintetes Társaság

Bécs, Augusztus 14én 1858

alázatos szolgálja

Báró Sina Simon”

A báró nagy összegű adományát elismerve az Akadémia 1858. december 19-én egyhangúan igazgatósági tagjai közé választotta, amelynek élete végéig tagja maradt.

Az utókor elismeréseként a Magyar Tudományos Akadémia és a Magyarországi Görögök Kutatóintézete 2006 novemberében a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából, a Magyar Tudományos Akadémia Nádor utcai irodaházában közösen Széchenyi István és Sina Simon emléktáblákat állított fel.

Ezt követően a Magyar Tudományos Akadémia főtitkára és a Magyarországi Görögök Kutatóintézetének igazgatója 2007 szeptemberében Sina Simon Érem alapításáról döntött. Az érmet évente egyszer a magyarországi tudományos intézmények valamint tudományos kutató-sok támogatása terén kimagasló érdemeket szerzett személyeknek vagy szervezeteknek adományozzák. Az érmet odaítéléséről a Magyar Tudományos Akadémia főtitkárából, a Magyarországi Görögök Kutatóinté-

zetének igazgatójából, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, a Debreceni Egyetem, az Eötvös Lóránd Tudományegyetem, a Pécsi Tudományegyetem, a Semmelweis Egyetem valamint a Szege-di Tudományegyetem rektoraiból álló kuratórium dönt. Az érmet elő-ször 2007-ben adták át, akkor a Richter Gedeon NyRT. és Bogsch Erik vezérigazgató vehette át, 2008-ban a Kuratórium a Paksi Atomerőmű Zrt.-nek és Kovács Józsefnek, a részvénytársaság vezérigazgatójának ítélte a díjat.

Széchenyi István és Sina Simon emléktáblája
az MTA Nádor utcai irodaházában
(Állította a Magyar Tudományos Akadémia
és Magyarországi Görögök Kutatóintézete)